

Toplumsal Uzlaşmada "Hollanda Modeli"

Prof. Dr. Mustafa Yaşar TINAR
Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği için aday ülkeler arasına alınması, 57 Hükümetin uygulamaya koyduğu üç yıllık istikrar programının başarıyla uygulanması ve sonuçlanmasının stratejik önemini büyük ölçüde artırmıştır. Ortaya konulan iddialı ekonomik hedeflerin tutturulması için en önemli koşullardan birisi, kuşkusuz öngörülen icraatın sadece hükümet tarafından değil, toplumun çeşitli kesimleri tarafından da benimsenip taşınmasıdır. Üzerinde toplumsal uzlaşma sağlanamamış, sosyal diyalog kapsamına alınmamış, ülke ekonomisinde söz sahibi taraflar dışlanarak hazırlanmış programların, geçmişte olduğu gibi, çeşitli yeni sorunlar yaratacağı ve uygulamada güçlüklerle karşılaşacağı gözden uzak tutulmamalıdır. Geç kalmış olmakla birlikte, söz konusu istikrar programının geniş tabanlı bir Ekonomik ve Sosyal Konsey (ESK) tarafından desteklenmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bunun için de öncelikle, bir KİT görünümündeki mevcut ESK'in Türkiye'ye uzun yıllar hizmet verecek şekilde, geniş tabanlı ve bölgesel boyut da kazandırılarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Bu çalışmada ekonomik ve sosyal istikrar sağlamada uzun vadeli programların ne denli önemli olduğunu, bu tür uygulamaların ise,

ancak ku
toplumsa
laştığına
turan Ho.
incelenme
ye için so
çalışılmak

AVRUPA HARİKA

Holland
bet gücür
le mücad
n ile son
çinde dik
lamıştır
HER'in İr
lumsal ç
gerçekleş
simi, çok
tışmasız
şarabilmi
versitesi
VISTER'e
Kıta Avru
reformlar
yol açma
bileceğin
1983 v
Hollanda
lama %
leri arası
leşmiştir
rına çek
rupa üll
landa es
ni yaygın
sokarak
tempo su
daha faz
ratabilir
daha faz

ancak kurumsallaştırılmış bir toplumsal uzlaşma ile kolaylaştığına güzel bir örnek oluşturan Hollanda Modeli kısaca incelenmekte, modelden Türkiye için sonuçlar çıkartılmaya çalışılmaktadır.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN HARİKA ÇOCUĞU

Hollanda, uluslararası rekabet gücünü artırma ve işsizlikle mücadelede elde ettiği başarı ile son yıllarda özellikle AB içinde dikkatleri üzerinde toplamıştır. Margaret Thatcher'ın İngiltere'de büyük toplumsal çalkantılar pahasına gerçekleştirmeye çalıştığı değişimi, çok daha yumuşak ve çatışmasız gerçekleştirmeyi başarabilmiştir. Amsterdam Üniversitesi profesörlerinden Jelle Vister'e göre Hollanda örneği, Kıtaya Avrupası refah devletinde reformların büyük patlamalara yol açmaksızın gerçekleştirilebileceğini göstermektedir¹.

1983 ve 1993 yılları arasında Hollanda, istihdamı yılda ortalama % 1,8 artırarak AB ülkeleri arasında birinci sıraya yerleşmiştir. İşsizlik % 6'lar civarına çekilebilmiştir. Diğer Avrupa ülkelerinin aksine, Hollanda esnek çalışma biçimlerini yaygın bir şekilde devreye sokarak küçük oranlı büyüme temposunda diğer ülkelerden daha fazla istihdam olanağı yaratabilmiştir. Mevcut iş hacmi daha fazla çalışan arasında bö-

lüşülmüş, aynı zamanda hizmet sektöründeki dinamik gelişme sonucu, yeni işyerleri ve işgücüne katılımda da artış kaydedilmiştir. 1996 yılı rakamlarına göre, Hollanda'da çalışanların % 38'i kısmi süreli çalışmaktadır. Bu oran, Batı ülkelerinde büyük farkla en yüksek orandır. Kısmi süreli çalışanlar içinde kadınlar % 68,3 ile en büyük grubu oluşturmaktadır.

Hollanda Ekonomisi'ndeki olumlu gelişmelerin bir diğer itici gücü, özel tüketim harcamaları ve yatırımların yüksek düzeyde seyretmiş olmasıdır. Tüketimdeki artış, istihdamdaki iyileşme ile vergi ve sosyal kesintilerdeki azaltmalardan kaynaklanmış, böylece iç talepteki canlanma artarken, işgücü maliyetlerinde düşüşler olmuş, bu durum da süregelen ücret artışlarını sınırlama politikasını des-

Bir KİT görünümündeki mevcut ESK'in Türkiye'ye uzun yıllar hizmet verecek şekilde, geniş tabanlı ve bölgesel boyut da kazandırılarak yehiden yapılandırılması gerekmektedir.

Hollanda, işçilik maliyetlerindeki gelişmeler açısından da AB'deki komşu ülkelerinden farklı sonuçlara ulaşmıştır. OECD verilerine göre, işçilik maliyetleri 1983'ten 90'lı yılların ortalarına kadar komşu AB ülkelerinden daha az oranda artmıştır². Bu sonucun alınmasında, 80'li yılların başlarından itibaren hükümetin sosyal taraflarla arasında uyum sağlayarak ücret artışlarını sınırlamasının büyük rolü olmuştur.

teklemiştir³. Bu gelişmeden dış ticaret de ihracat lehine olumlu etkilenmiştir. Ücret artışlarındaki sınırlamaların Alman Markı'na bağlı olan Hollanda parası birimi Gulden'in değerinde reel düşme etkisi yapması, ihracatı artıran bir unsur olmuştur⁴.

UÇURUMUN KENARINDAN DÖNÜŞ

Hollanda'nın ekonomik başarısına giden yolda 80'li yılların başlarındaki sıkıntılı günlerin

önemli rolü olduğu söylenebilir. Bu yıllarda Hollanda'nın artık finansmanda zorlanan bir refah devleti olduğu kötü bir şekilde fark edilmiş, kamu maliyeti kontrolden çıkmıştı. 1980 ve 1983 yılları arasında yılda 100.000 kişi işini kaybeder hale gelmişti.

1970'den beri kamu harcamalarının GSMH'ya oranı, yaklaşık 20 puan artarak % 42'den % 61'e yükselmışti. Vergiler defalarca artırılmış olmasına rağmen, bütçe açığı, GSMH'nın % 1'lerinde iken, % 6'ya fırlamıştı. Devlet kağıtları için % 12,3'lere varan Hollanda için alışılmamış ölçüde yüksek faizler ödeniyor, böylece daha yüksek açık ve artan borçlanma kısır döngüsü sürdürülmüş oluyordu.

70'lerin sonunda kontrolden çıkan sadece kamu maliyesi değildi. Ücret kesintilerindeki artışlar ve ücretlerin otomatik olarak enflasyon artışı oranında yükseltilmesi, işgücü maliyetlerini artırıyor, iş piyasasında olumsuzluklara neden oluyordu. İşten çıkarmalar rekor düzeyde artmıştı. İşten çıkartılanların çoğu yaşı ilerlemiş çalışanlar ve kalifiye olmayan işçilerdi. Bu arada ortaya atılan ve büyük destek bulan bir uygulama ile, ekonomik krizden etkilenenlere son derece hoşgörülü iş göremezlik koşullarıyla sosyal yardım sağlanmaya çalışıldı. Böyle bir kapıyı açmanın kolay, ama kapamanın zor olduğu sonradan anlaşıldı.

1993 yılı sonunda Hollanda'da tam 985.000 kişi iş göremezlik nedeniyle aylık alan erken emekli konumundaydı. Aslında bunların yarısı "gizli işsiz"di⁵.

Ücretlerdeki kesintilerin azaltılması, işgücü maliyetlerini artırmaksızın net ücretlerde artışa neden olmuştur.

Hollanda'nın bu duruma düşmesinde yanlış politikaların da rolü olduğu söylenmektedir. Doğalgaz kaynakları nedeniyle, 70'li yılların ortasındaki petrol krizinden komşularına oranla çok daha az olumsuz etkilenen Hollanda, bu tarihi şansını geçince kullanamamış, doğalgaz gelirlerini yeniden yapılanmaya harcayıp rekabet gücünü artırmak yerine, sosyal harcamalar artırılmış, sosyal devleti dalaşırıp budaklandıran yatırımlar yapılmıştır⁶.

Uçurumun kenarına gelmiş olan Hollanda Ekonomisi'ndeki dönüşümün başlangıcı 1982 yılının Kasım ayında imzalanan "Wassenaar Anlaşması"na dayanmaktadır. Sadece devletin değil, işçi ve işveren kuruluşlarının da radikal önlemlerin alınması konusunda hemfikir oldukları bir zamanda, sosyal taraflar arasında imzalanan bu anlaşma ile bugünlere kadar uzanan başarılı gelişme sürecinin temelleri atılmış oldu. Bugünün

Başbakanı Sosyal Demokrat Wim KOK, o zamanlar Hollanda'nın en büyük işçi sendikaları konfederasyonu FNV'nin başında bulunuyordu.

Wassenaar Anlaşması ile desteklenen reformlar üç ana hedefe yönelmişti⁷:

- 1 Kamu finansmanının dengelenmesi (bütçe reformu);
- 2 Ücretlerdeki kısıtlamalarla istihdamı artırma (istihdam reformu);
- 3 Sosyal sistemin yeniden yapılandırılması ve maliyetlerin düşürülmesi (sosyal sistem reformu).

İlk adımda bütçedeki yüklerin hafifletilmesi için memur maaşlarında % 3 kesinti yapıldı. Birçok sosyal edim azaltılarak son ücretin % 80'leri düzeyinden % 70'lere çekildi. Aynı zamanda bütün sosyal edimler, asgari ücret ve kamu sektöründeki maaşlar 10 yıl süre ile nominal bazda donduruldu. On yıl içinde asgari ücret, ortalama ücretin % 66'sından % 54'üne düşürüldü⁸. Böylece bir yandan kamu harcamalarının azaltılması mümkün olurken, diğer yandan vergilerin ve ücretlerdeki sosyal kesintilerin düşürülmesi için olanak ya

atılabilir. Bazı yazarlara göre, Hollanda Modeli'nin sırrı buradadır: Ücretlerdeki kesintilerin azaltılması, işgücü maliyetlerini artırmaksızın net ücretlerde artışa neden olmuştur⁹.

İkinci olarak ücretlerdeki kısıtlamalar yoluyla yeni iş alanları yaratma hedefinin ön plana çıktığını görüyoruz. Reel ücretler düşerken, 1984 ve 1996 yılları arasında istihdamda % 22'lik bir artış kaydedilebilmiştir. Esnek çalışma modellerinin yaygın biçimde hayata geçirilmesi, bu bağlamda büyük pay sahibidir.

80'li yılların başında gündeme gelen üçüncü siyasi değişim noktası, sosyal sistem reformudur. Yeni sosyal politikanın ana fikri, "iş piyasasında daha fazla liberalleşme ve kişisel performansla daha fazla ağırlık veren bir sosyal yardım" anlayışına dayanıyordu. Hollanda'da "Capucino Modell" olarak isimlendirilen yaşlılık sigortası sistemi bu anlayışın güzel bir ifadesidir. Düşük düzeydeki yasal emeklilik aylığı kahveyi, çalışma yaşamı boyunca bireysel performansla edinilebilen işletme yaşlılık sigortası kremayı ve nihayet yine bireysel performansla dayalı özel emeklilik sigortası da en üstteki kakaoyu simgelemektedir.

Sosyal sistemdeki bir diğer önemli değişiklik de, hastalık halinde, ücret ödemelerinin tamamen işverenin sorumluluğuna bırakılmasıdır. Bu özelleştirme ile, işletmelerde hastalık oranlarının düşürülmesi, buna yönelik koruyucu önlemlerin artırılması için işçi ve işverenlerin ortak çabaları teşvik edilmiştir.

1982'deki Wassenaar Anlaşması ile başlayan süreç, 1992/93 ekonomik krizinde ikinci bir ivme kazanma ihtiyacındaydı. Zamanın Başbakanı Ruud LUBBERS Hollanda'nın "hasta" olduğunu söyleyerek vatandaşları yeniden zor günlerin beklediğini söyledi. İş göremezlik nedeniyle erken emekliliğe sevk edilenler yeniden muayeneye çağrıldı. Aylıkları iş göremezliğin derecesine göre yeniden ayarlandı. Böylece üç yıl içinde söz konusu erken emeklilerin dörtte birinden fazlası tekrar çalışma yaşamına döndürüldü. 1994 seçimlerinde Hıristiyan Demokrat LUBBERS, koltuğunu kaybederken, kendi başkanlığındaki koalisyon hükümetinde Maliye Bakanlığı yapan eski sendika lideri Sosyal Demokrat Wim KOK başbakanlık koltuğuna oturdu. Ancak, toplumsal uzlaşmanın etkisiyle, politikalarda hiçbir değişiklik gözlenmedi. Sosyal yardımlar, gerçekten muhtaç olanlara yöneltildi. Bunun dışındakiler toplu sözleşme taraflarına ve bireylere bırakıldı. İşletmelere, siparişlerdeki değişikliklere daha esnek reaksiyon gösterebilmeleri için, çalışanlarını gerektiğinde geçici olarak haftada 60 saat çalıştırabilme izni verildi¹⁰.

UZLAŞMA KÜLTÜRÜNÜN KÖKENLERİ

Tarihi ve kültürel faktörleri dikkate almadan Hollanda Uzlaşma Modeli hakkında yargıya varmak güçtür. VAN EMPEL'e

göre, Hollanda geleneklerinde işçi ve işveren kesimleri arasındaki pazarlıklar, geçmişteki tüccar ve din adamı anlayışlarının bir kombinasyonu şeklinde gelişmiştir¹¹. Bu görüşe göre, tüccar anlayışından ticari partnerin belirli bir tutumunun son teklif olarak değil, pazarlık için çıkış noktası olarak algılanması, din adamı anlayışından ise, sınıf savaşının iyi bir şey olmadığı, buna karşılık topluma karşı sorumluluk duygusuna daha çok önem verilmesi yaklaşımları alınmıştır.

Geo-tarihsel bir özellik de, Hollanda gibi denizcilerin bol olduğu bir ülkede, denizin tehlikeleriyle başa çıkabilmek için denizcilerin sürekli olarak önceden planlanmış koordineli davranışlar göstermek zorunda kalmalarıdır. Buna bağlı olarak Hollanda'da ekonomik planlama yıllardan beri bir toplumsal görev olarak görülmüştür.

Uzlaşmaya yatkınlık da Hollanda Modeli'nin ana dayanaklarından biri olarak görülebilir. Hollanda, yıllar boyu birbirinden farklı, kendi içinde büyük ölçüde homojen ve kapalı toplumsal grupları içinde barındıran bir ülke olmuştur. "Toplumsal Sütunlar" denilen bu gruplar arasında başlıcaları Katolikler, Protestanlar, Sosyalistler ve Liberaller'dir. Birbirinden nispeten kopuk bir yaşantıya sahip olsalar da, aynı bayrak altında yaşamının getirdiği beraberliğe uygun olarak, her sütun üzerinde elitlerin oluşturduğu şemsiye kuruluşlar, istişare ve pazarlık

yoluyla, nispeten küçük gruplaşmaları daha büyük çoğunluklara dönüştürmeyi başarmışlardır.

Hollanda toplumunun toplumsal uzlaşma açısından dikate değer en önemli özelliklerinden birisi de, örgütlenme derecesinin çok yüksek olmasıdır. Hollanda'da her türlü çıkar grubunun herhangi bir şekilde örgütlenmiş olduğu gözlemlenmektedir¹².

Hollanda'daki işçi sendikalarını diğerlerinden farklı kılan bazı tarihi özellikleri bulunmaktadır. Uzlaşmayı kolaylaştıran bu unsurların başında, sendikaların nispeten liberal düşünceye yakınlıkları gelmektedir. Hollanda'da işçi sendikaları sınıf mücadelelerine katılma yerine, öteden beri daha çok arabulucu rolünü benimsemiş, sadece çalışanların asgari haklara sahip olmaları için çaba göstermişlerdir¹³.

Hollanda'nın küçük ve dış etkilere sonuna kadar açık bir ülke olması da, uzlaşma kültürünü desteklemektedir. Küçük bir ülkede uluslararası çevrenin baskısı ve bu çevrede meydana gelen değişiklikler daha yoğun olarak algılanmaktadır. Uluslararası karşılaştırmalı araştırmalar, pazarlık eğilimin ekonominin hacmi ve dışa açıklığı ile yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuştur¹⁴. Ayrıca, küçük bir ülkede sosyal diyalogun ana aktörlerini bir masa etrafında sorunsuz bir şekilde toplamanın daha kolay olduğu söylenebilir.

KURUMSAL TEMELLER

Hollanda Toplumsal Uzlaşma Modeli, uzlaşma eğilimini destekleyen sosyo-kültürel özelliklerin dışında, varlığını iki kurumsal temele borçludur: Çalışma Vakfı (Stichting van de Arbeid) ve Sosyal-Ekonomik Konsey (Sociaal Economische Raad).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, 1945 yılında işveren ve işçi temsilcileri tarafından kurulan Çalışma Vakfı, Hollan-

politika geliştirme ve konuşma hakkını kendinde görüyordu. Sosyal politikanın hemen hemen bütün alanları için komisyonlar oluşturulmuştu¹⁵.

Çalışma Vakfı'nın kuruluşundan 5 yıl sonra, 1950 yılında hükümet, işbirliğini yasallaştırma girişimiyle Sosyal-Ekonomik Konsey'in kurulmasını sağladı. Konseyin Çalışma Vakfı'ndan farkı, masada sadece işçi ve işveren kesiminin temsilcilerinin değil, hükümet tarafından ata-

Hollanda Modeli'nin en önemli özelliklerinden biri, uzlaşmayı destekleyen geleneksel, kültürel etmenlerin varlığıdır. Ülkemizde ise, böyle bir altyapının varlığından söz etmek güçtür.

da'nın savaş sonrasında yeniden inşasında büyük rol oynamıştır. Vakfın, örgütlenmiş işçi ve işveren kesiminin temel ekonomik politikalar üzerinde görüş alışverişinde buldukları bir yer olması hedeflenmişti. Görüş ayrılıkları vakıf içinde giderildikten sonra, işçi ve işveren kesiminin üzerinde uzlaşmış ortak istekleri hükümetlere bildiriliyordu. Çalışma Vakfı, tüm özel sektör kuruluşları adına

nan bağımsız uzman üyelerin (Kroonleden) yer almasıdır. Hollanda Merkez Bankası Başkanı ve Planlama Teşkilatı Başkanı da bu grubun içindedirler. Sosyal-Ekonomik Konsey'in görevi hükümetlere uygulanacak sosyal ve ekonomik politikalar için resmi danışmanlık yapmak, kendi inisiyatifi veya hükümetlerin talebi üzerine ekonomik ve sosyal sorunlar hakkında raporlar hazırlamaktır¹⁶.

e konuşma
örüyordu
nemen he
için komis
cu¹⁵.
kuruluşun
50 yılında
yasallaştır
l-Ekonomik
ını sağladı.
Vakfi'ndan
e işçi ve iş
nasilcilerinin
findan ata

ı biri,

an üyelerin
nasıdır. Hol
kası Başkanı
latı Başkanı
ledirler. Sos
sey'in görevi.
anacak sos
olitikalar için
ık yapmak.
ya hükümet
ekonomik ve
kında rapor-

Sosyal-Ekonomik Konsey'de uzmanların yer alması, tartışmaların "eşyanın tabiatına uygun" şekilde geçmesini sağlayan bir unsur olmuştur. Siyasette olduğu gibi, rakip üzerinde mümkün olduğunca nüfuz kurma çabası yerine, sorunlara en iyi çözümü bulma gayreti ön plandadır.

Sosyal-Ekonomik Konsey'in başarısının en önemli temellerinden biri de, Konsey'de bütün önemli toplumsal grupların temsil edilmesidir. Böylece geniş bir tabana sahip olan Konsey, kutuplaşmayı değil, entegrasyonu desteklemiş olmaktadır. Her gruba karar aşamasından çok önce başlayan tartışma sürecinde düşüncelerini ifade etme ve karar sürecine etkide bulunma fırsatı verilmektedir. Toplumsal grupların kendilerini Konsey'de temsil edilmiş hissetmeleri alınan kararların uygulanmasında beklenen desteği de beraberinde getirmektedir.

Daha önce Çalışma Vakfı tarafından yerine getirilen danışma görevini Sosyal-Ekonomik Konsey'in devralması, Çalışma Vakfı'nın önemini azaltmamış, onu sanayi ve ticaret alanında ki güncel gelişmelerin istihdam ve endüstri ilişkileri üzerindeki etkileri açısından tartışıldığı, sektörel bazda iş dünyası için tavsiyelerin geliştirildiği bir platforma dönüştürmüştür.

Hükümet ile işçi ve işveren kesimleri yılda iki defa, İlkba-

har ve Sonbahar'da, Çalışma Vakfı'nda gerçekleştirilen Yıllık Masa Toplantıları'nda bir araya gelmekte, hükümetin uygulamayı düşündüğü politikaları tartışmaktadırlar. Sosyal-Ekonomik Konsey tarafından açıklanan "ortak politik ilkeler" bu toplantılar için büyük önem taşımaktadır. Bu ilkelere örneğin, daha yüksek istihdam, fiyat istikrarı, gelir dağılımının düzeltilmesi vb. hedefler yer almakta, tartışmaları yönlendirmektedir.

demi, "sosyal devletin yeniden yapılanması", "kısmi süreli çalışmanın yaygınlaşması", "ücret artışlarında duraklama" ve "işsizliğin azalması" konuları belirlemiştir.

Son zamanlarda modelin yeniden çalışanlar lehine uygulamalara ağırlık verdiği görülmektedir. Yeni düzenlemelere göre, sınırlı süreli iş akdi ile kısmi süreli çalışanlar, üç yıldan sonra sürekli çalışma hakkını elde etmektedir. Ayrıca sendika tabanı eskisine kıyasla

Model'den ülkemiz koşullarına aktarılacak en önemli unsur, işçi ve işveren kuruluşları için sürekli bir diyalog ortamı oluşturan Çalışma Vakfı benzeri bir kuruluşun Türkiye'de kurulması olabilir.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı sonrası Hollanda Ekonomisi'ne bakıldığında, üç dönemden söz edilebilir. İlk döneme damgasını vuran unsurlar "sanayileşme" ve "hızlı büyüme" iken, ikinci dönemde "ücretlerde patlama", "sosyal devletin gelişmesi" ve "kitlesele işsizlik" ön plana çıkmış, üçüncü dönemde ise gün-

daha yüksek ücret artışları için baskılarını artırmıştır¹⁷. Çeşitli kesimlerce önümüzdeki dönemin Hollanda Modeli için bir sınanma aşaması olacağı tahmini öne sürülse de, toplumda uzlaşma kültürünün varlığı ve hükümetlerin sorunlara karşı duyarlılığı, sorunların ekonomide kötüleşmeye izin vermeden çözülebileceğine

ilişkin ümidi güçlendirmektedir.

Toplumsal uzlaşmada Hollanda deneyiminden ülkemizdeki uzlaşma kültürü ile Ekonomik ve Sosyal Konsey uygulamaları için başlıca şu sonuçlar çıkartılabilir:

◆ Hollanda Modeli'nin en önemli özelliklerinden biri, uzlaşmayı destekleyen geleneksel, kültürel etmenlerin varlığıdır. Ülkemizde ise, böyle bir altyapının varlığından söz etmek güçtür. Ekonomik ve Sosyal Konsey'in yıllardan beri kurumsallaşmamış ve toplumda hatırı sayılır bir yer edinememiş olması, daha yapılacak çok iş olduğuna işaret etmektedir.

◆ Hollanda Modeli, istikrar programlarının uzun soluklu olduğu kadar, süreç içinde değişen koşullara uygun olarak yeni uygulamalarla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yeni uygulamaların programın ilke, amaç ve öne mine uygun şekilde kararlaştırılabilmesi için de, kurumsallaşmış bir sosyal diyalog mekanizmasının varlığı hayati önem taşımaktadır.

◆ Model'den ülkemiz koşullarına aktarılacak en önemli unsur, işçi ve işveren kuruluşları için sürekli bir diyalog ortamı oluşturan Çalışma Vakfı benzeri bir kuruluşun Türkiye'de de kurulması olabilir. Böyle bir kuruluş, ilgili bürokratlar ve üniversite mensupla-

rının da katılımıyla çalışma grupları oluşturabilecek, bilimsel tabanlı program ve önerilerle hükümet icraatlarının zenginleşmesine ve uyum içinde uygulanmasına zemin hazırlayabilecektir. Hepsinden önemlisi, eksikliğini hissettiğimiz toplumsal uzlaşma kültürü, böyle bir kurum içinde adım adım geliştirilebilecektir.

◆ Türkiye'de yeniden yapılanması kaçınılmaz görünen Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Hollanda Sosyal-Ekonomik Konsey'i gibi, toplumda geniş tabanlı bir temsile olanak vermesi uygun olacaktır. Altyapı yatırımlarına ayrılan devletin kısıt kaynakları için büyük mücadeleye veren, merkezi idarenin hantal kalıp yetişememesi, dış dinamiklere haklı olarak daha çok önem vermesi nedeniyle, kendi ekonomik geleceğinde daha fazla söz sahibi olmak isteyen iller ve/veya bölgelerin de Konsey'de herhangi bir şekilde temsil edilmesine çalışılmalıdır. Temsilde bu boyutun da dikkate alınması, bölgesel dengesizlikleri giderme yönünde önemli katkılar getirebileceği gibi, yöresel girişimciliğin canlanması için de itici güç olabilecektir.

◆ Hollanda Modeli'nin en önemli ayaklarından biri, mevcut işlerin kısmi süreli çalışma olanaklarıyla daha fazla iş gören arasında paylaşılmasıdır. Türkiye'de de esnek çalışma biçimlerinin uygulamada ço-

ğalması kaçınılmaz olmakla birlikte, bu yöndeki talepleri dile getirirken, Hollanda'nın aksine, ücretlerin, kısmi süreli çalışanları her zaman tatmin edecek düzeyde olmadığını da unutmamak gerekmektedir.

Dipnotlar

- 1 DIE ZEIT (1998): "Modell Holland" Nr.41.
- 2 OECD (1997): Ekonomik Outlook Paris.
- 3 LAB Kurzbericht (1997): Karim Deutschland von den Niederlanden Lernen?, Nr. 12 (12.12.1997).
- 4 WERNICKE, Ch. (1998): Modell Holland, Die Zeit, Nr. 41/98
- 5 WIRTSCHAFTSWOCHE (1997): Die Flinke Nachbar, Nr. 9 (20.02.97), s.23.
- 6 HINTE, Ch. (1998): Das Modellhafte der niederlaendische Wirtschaftspolitik, Seminer Çalışması Universitaet Mannheim. SS 98 (<http://www.student-online.net/egi-bin/show.cgi?id=329>).
- 7 TWAALFHOVEN, B. (1998): Das Niederlaendische Modell. Konferans metni. Neustadt, s.3.
- 8 WIRTSCHAFTSWOCHE (1997): A.g.m. s.24.
- 9 TWAALFHOVEN, B. (1998): A.g.m.s.3.
- 10 WIRTSCHAFTSWOCHE (1997): A.g.m. 23.
- 11 VAN EMPEL, F. (1997) Modell Holland Die Staerke der Verhandlungen in den Niederlanden. Konferans metni Gütersloh.
- 12 A.g.m.
- 13 FREYTAG, A. (1997): Modell Niederlande - Das Moderne Konsensmodell?. Bonn Üniversitesi Seminer Çalışması (<http://stud.uni-wuppertal.de/-ha0011/politik/niederlande.html>)
- 14 A.g.m.
- 15 A.g.m.
- 16 HINTE, Ch. (1998): A.g.m.
- 17 WIRTSCHAFTSWOCHE (1999) Ziemlich Bescheiden, Nr. 17 (22.04.99), s. 23.